

Poglavlje 51

Ἀχιλλέως Τατίου Τῶν κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα Α, 17

O autoru

Ἀχιλλεὺς Τάτιος (Ahilej Tacije ili Tatije) iz Aleksandrije, iz II. st. po Kr., autor grčkoga ljubavnog romana (uz Longa, Heliodora iz Emese, Haritona i Ksenofonta Efeškoga). Jedino su Tacijevo sačuvano djelo *Τὰ κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα* (*Zgode Leukipe i Klitofonta*).

Autor u prvome licu pripovijeda o ljubavi suočenoj s mnoštvom neprilika: brodoloma, otmica, susreta s piratima i razbojnicima. U tradiciji grčkoga ljubavnog romana ljubav na kraju pobjeđuje i sve sretno završava.

Jezično, djelo je prožeto duhom aticizma, oponašanja atičke proze klasičnoga razdoblja, s pomno probranim leksikom. Rečenice su kratke, a česte su deklamacije i rasprave antitetičke strukture.

O popularnosti romana svjedoče egipatski papirusni fragmenti (najstariji je nalaz iz II. st.). Djelo je poslužilo i kao glavni izvor bizantskomu autoru Eustatiju Makrembolitu (XII. st.) koji je prema *Klitofontu i Leukipi* sastavio roman *Priča o Hizmini i Hizminiji*.

O tekstu

Neimenovani pripovjedač u prvome poglavlju romana opisuje sliku otmice Europe izloženu kao zavjetni dar u hramu božice Ištar. Pripovjedač ondje susreće mladića Klitofonta, koji mu priča o svojim pustolovinama koje potvrđuju moć prave ljubavi. Klitofont je bio zaručen za polusestru Kaligonu, ali se na prvi pogled zaljubio u svoju rođakinju Leukipu. Ona mu je uzvratila ljubav, a Kaligonu je oteo Kalisten, mladić iz Bizantija. No, Kalisten je u stvari htio oteti Leukipu, o čijoj se ljepoti nadaleko pričalo.

Klitofont i Leukipa odlučili su brodom pobjeći iz Tira, ali su u oluji doživjeli brodolom. Završili su u Egiptu, gdje su ih zarobili razbojnici s Nila. Klitofont je uspio pobjeći dok su Leukipu namjeravali žrtvovati. Misao da je Leukipa mrtva potakla je Klitofonta da se nakani ubiti na njezinu grobu. No, Leukipa je bila živa – njezino žrtvovanje bilo je varka Klitofontovih zarobljenih prijatelja.

Uskoro je egipatska vojska spasila družinu te se u Leukipu zaljubio egipatski general. Ona je popila ljubavni napitak namijenjen drugomu i skoro poludjela; spasio ju je protuotrov koji joj je dao stranac Hereja. Kad su već mislili da su spašeni i da se vraćaju u sigurnost Aleksandrije, Leukipu je oteo Hereja.

Uvjeren da je Leukipa mrtva, Klitofont se vratio u Aleksandriju. U nje ga se zaljubila udovica Melita. Otputovali su Efez, odakle je bila Melita, a Klitofont je ondje otkrio da je Leukipa živa. No živ je bio i Melitin muž. On je pokušao silovati Leukipu te se riješiti Klitofonta optuživši ga za preljub i ubojstvo. Klitofont je dokazao nevinost i konačno se oženio Leukipom u njezinu Bizantiju.

U odlomku iz prve knjige romana čitamo dio razgovora Klitofonta i njegova kućnoga roba Satira u prelijepome vrtu Klitofontove kuće. Leukipa šeće vrtom sa svojom robinjom, a Klitofont se nada da će ljubavna tema o kojoj govori i u Leukipi pobuditi ljubavne osjećaje.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Ach. Tat. Leucippe et Clitophon 1.17

Ἡ γὰρ ὁ Ἔρωσ, ἔφη, τσαύτην ἔχει τὴν ἰσχύν, ὡς καὶ μέχρις ὀρνίθων πέμπειν τὸ πῦρ; Οὐ μέχρις ὀρνίθων, ἔφην, τοῦτο γὰρ οὐ θαυμαστόν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἔχει πτερόν, ἀλλὰ καὶ ἐρπετῶν καὶ φυτῶν, ἐγὼ δὲ δοκῶ μοι, καὶ λίθων. Ἐρᾶ γοῦν ἡ Μαγνησία λίθος τοῦ σιδήρου· κἂν μόνον ἴδη καὶ θίγη, πρὸς αὐτὴν εἴλκυσεν, ὡσπερ ἐρωτικόν τι ἔνδον ἔχουσα. Καὶ μή τι τοῦτό ἐστιν ἐρώσης λίθου καὶ ἐρωμένου σιδήρου φίλημα; Περὶ δὲ τῶν φυτῶν λέγουσι παῖδες σοφῶν· καὶ μῦθον ἔλεγον ἂν τὸν λόγον εἶναι, εἰ μὴ καὶ παῖδες ἔλεγον γεωργῶν. Ὁ δὲ λόγος· ἄλλο μὲν ἄλλου φυτὸν ἐρᾶν, τῷ δὲ φοίνικι τὸν ἔρωτα μᾶλλον ἐνοχλεῖν· λέγουσι δὲ τὸν μὲν ἄρρενα τῶν φοινίκων, τὸν δὲ θῆλυν.

Ὁ ἄρρην οὖν τοῦ θήλεος ἐρᾶ· κἂν ὁ θῆλυς ἀπωκισμένος ἢ τῆ τῆς φυτείας στάσει, ὁ ἐραστής ὁ ἄρρην αὐαίνεται. Συνίησιν οὖν ὁ γεωργὸς τὴν λύπην τοῦ φυτοῦ, καὶ εἰς τὴν τοῦ χωρίου περιωπὴν ἀνελθὼν ἐφορᾶ ποῖ νένευκε· κλίνεται γὰρ εἰς τὸ ἐρώμενον· καὶ μαθὼν θεραπεύει τοῦ φυτοῦ τὴν νόσον· πτόρθον γὰρ τοῦ θήλεος φοίνικος λαβὼν εἰς τὴν τοῦ ἄρρενος καρδίαν ἐντίθησι. Καὶ ἀνέφυξε μὲν τὴν ψυχὴν τοῦ φυτοῦ, τὸ δὲ σῶμα ἀποθνήσκον πάλιν ἀνεζωπύρησε καὶ ἐξανέστη, χαῖρον ἐπὶ τῆ τῆς ἐρωμένης συμπλοκῆ. Καὶ τοῦτό ἐστὶ γάμος φυτῶν.

Analiza i komentar

Ἡ γὰρ ὁ Ἔρωσ,
ἔφη,

τοσαύτην ἔχει τὴν ἰσχύν,
 ὡς καὶ
 μέχρις ὀρνίθων
 πέμπειν τὸ πῦρ;

ἔφη § 312.8, osnove § 327.7; govori Satir, Klitofontov rob

Ἦ γὰρ upitna čestica ἧ uvodi izravno pitanje; u pitanjima se može povezati s γάρ § 520.b

ἔχει § 231

ὡς καὶ... πέμπειν veznik ὡς uvodi zavisnu posljedičnu rečenicu, ovdje s infinitivom, § 473

Οὐ μέχρις ὀρνίθων,
 ἔφην,
 τοῦτο γὰρ οὐ θαυμαστόν,
 ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἔχει πτερόν,
 ἀλλὰ καὶ
 έρπετῶν καὶ φυτῶν,
 ἐγὼ δὲ δοκῶ μοι,
 καὶ λίθων.

ἔφην § 312.8, osnove § 327.7; Klitofont pripovijeda svoje doživljaže u prvome licu pa ovdje prepričava i svoj odgovor

Οὐ μέχρις... sc. πέμπει; s ovom surečenicom u koordinaciji stoji nezavisna suprotna surečenica ἀλλὰ καὶ...

οὐ θαυμαστόν sc. ἐστίν; imenski predikat Smyth 909

ἐπεὶ... ἔχει veznik uvodi zavisnu uzročnu rečenicu

ἔχει § 231

έρπετῶν... φυτῶν... λίθων sc. μέχρις

ἐγὼ δὲ δοκῶ μοι čestica ovdje s ulogom suprotnoga veznika § 515.2

δοκῶ § 243; rekcija τι

Ἐρᾶ γοῦν
 ἢ Μαγνησία λίθος
 τοῦ σιδήρου·
 καὶν μόνον ἴδη καὶ θίγη,
 πρὸς αὐτὴν εἴλκυσεν,
 ὥσπερ ἐρωτικὸν
 ἔνδον ἔχουσα
 πῦρ.

ἐρᾶ § 243, rekcija τινος, § 396.e
 γοῦν pojačana čestica γε (γε οὔν) ističe prethodnu riječ
 ἢ Μαγνησία λίθος LSJ λίθος II.
 καὶν ἴδη καὶ θίγη sc. αὐτόν (τὸν σίδηρον); eventualna iterativna pogodbenā
 rečenica (καὶν = ἐάν, ondje gotovo ὀπόταν)
 ἴδη § 254, osnove § 327.3
 θίγη § 254, oblik glagola θιγγάνω
 εἴλκυσεν § 267, § 301; gnomski aorist § 454 bilj. 2
 ὥσπερ ἔχουσα § 231; § 519.2; poredbeni prilog ὥσπερ otvara mjesto neo-
 bvezatnoj dopuni u participu

Καὶ μὴ τι τοῦτό ἐστιν
 ἐρώσης λίθου
 καὶ ἐρωμένου σιδήρου
 φίλημα;

τι... φίλημα „nekakav poljubac”
 ἐστιν § 315.2; kopulativni glagol εἰμί, kao dio imenskoga predikata, otvara
 mjesto dopuni, Smyth 909
 ἐρώσης § 243
 ἐρωμένου § 243

Περὶ δὲ φυτῶν
λέγουσι
παῖδες σοφῶν·
καὶ μῦθον
ἔλεγον ἂν
τὸν λόγον
εἶναι,
εἰ μὴ καὶ παῖδες ἔλεγον
γεωργῶν.

λέγουσι § 231

παῖδες σοφῶν... παῖδες γεωργῶν παῖς upotrijebljeno u perifrazi, „potomci nekih ljudi” u značenju „neki ljudi”; usp. LSJ παῖς I.3

ἔλεγον ἂν § 231; ἔλεγον u apodozi i ἔλεγον u protazi nemaju isti subjekt i nisu u istome licu i broju

εἶναι § 315, kopula otvara mjesto imenskoj dopuni kao dijelu imenskoga predikata, Smyth 909

μῦθον τὸν λόγον εἶναι A+I

εἰ μὴ καὶ... ἔλεγον pogodbeni veznik εἰ μὴ καὶ uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu irealnoga oblika za sadašnjost § 474

ἔλεγον § 231

Ὁ δὲ λόγος·

ἄλλο μὲν

ἄλλου

φυτὸν ἑρᾶν,

τῷ δὲ φοίνικι

τὸν ἔρωτα

μᾶλλον ἐνοχλεῖν.

ὁ δὲ λόγος čestica dé ondje u eksplanatornoj i narativnoj ulozi: „a...”

λόγος sc. ἐστίν

ἐρᾶν § 243, rekcija τινος, § 396.e; ovdje i dalje infinitivi ovise o izrazu ó...

λόγος koji funkcionira kao *verbum dicendi*; neupravni govor § 489

ἄλλο φυτὸν ἐρᾶν A+I

ἐνοχλεῖν § 243; rekcija τινι

τῷ... φοίνικι „stablu palme”

τὸν ἔρωτα ἐνοχλεῖν A+I

Λέγουσι δὲ

τὸν μὲν ἄρρενα

τῶν φοινίκων,

τὸν δὲ θῆλυον.

λέγουσι § 231; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

δὲ čestica δέ ovdje u narativnoj ulozi povezuje misao s prethodnom rečenicom

τὸν μὲν... τὸν δὲ... rečenični dijelovi koordiniraju se s pomoću čestica

τὸν μὲν ἄρρενα... τὸν δὲ θῆλυον akuzativi kao obvezatne dopune uz *verbum dicendi*, infinitiv je neizrečen (kopula εἶναι)

Ὁ ἄρρην οὖν

τοῦ θήλεος

ἐρᾶ·

κἂν ὁ θῆλυς

ἀπωκισμένος ἦ

τῇ τῆς φυτείας στάσει,

ὁ ἐραστῆς ὁ ἄρρην

αὐαίνεται.

Ὁ ἄρρην sc. φοῖνιξ

ἐρᾶ § 243, rekcija τινος, § 396.e

οὖν čestica ovdje u ulozi potvrđivanja misli: „dakle...”

κἂν ἀπωκισμένος ἦ... veznička riječ κἂν uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnoga oblika § 476

ἀπωκισμένος ἦ § 272, složenica οἰκίζω

τῇ τῆς φυτείας στάσει „zbog položaja sadnje”
ἀυαίνεται § 231, ὁ ἐραστῆς... ἀυαίνεται apodoza pogodbene rečenice

Συνίησιν οὔν
ὁ γεωργὸς
τὴν λύπην
τοῦ φυτοῦ,
καὶ εἰς τὴν τοῦ χωρίου περιωπὴν
ἀνελθῶν
ἐφορᾷ
ποῦ νένευκε·
κλίνεται γὰρ
εἰς τὸ ἐρώμενον.

συνίησιν § 305; složenica ἴημι, LSJ συνίημι II.2
εἰς τὴν τοῦ χωρίου περιωπὴν περιωπή je mjesto s kojega se može dobro
osmatrati uokolo, zato je glagol ἀνέρχομαι (mjesto je uzvišeno); LSJ
περιωπή A
ἀνελθῶν § 254, osnove § 327.2; složenica ἔρχομαι
ἐφορᾷ § 243, osnove § 327.3; složenica ὀράω
ποῦ νένευκε upitna riječ ποῦ uvodi zavisnu upitnu rečenicu
νένευκε § 272
κλίνεται § 231
γὰρ čestica γὰρ ovdje u eksplanatornome značenju: „jer naime...”
τὸ ἐρώμενον § 243, poimeničeni particip § 499

Καὶ μαθῶν
θεραπεύει

τοῦ φυτοῦ
 τὴν νόσον·
 πτόρθον γάρ
 τοῦ θήλεος φοίνικος
 λαβῶν
 εἰς τὴν τοῦ ἄρρενος καρδίαν
 ἐντίθησι.

μαθῶν § 254, osnove § 321.17
 θεραπεύει § 231
 λαβῶν § 254, osnove § 321.14
 ἐντίθησι § 305, složenica τίθημι

Καὶ ἀνέψυξε μὲν
 ἡ ψυχὴ
 τοῦ φυτοῦ,
 τὸ δὲ σῶμα
 ἀποθνήσκον
 πάλιν ἀνεζωπύρησε καὶ ἐξάνεστη,
 χαῖρον
 ἐπὶ τῇ τῆς ἐρωμένης συμπλοκῇ.

ἀνέψυξε... ἀνεζωπύρησε...ἐξάνεστη niz gnomskih aorista, prevedi prezentom
 ἀνέψυξε § 267, složenica glagola ψύχω
 ἀνέψυξε μὲν ἡ ψυχὴ... τὸ δὲ σῶμα... rečenični članovi koordiniraju se parom čestica
 ἀποθνήσκον § 231
 ἀνεζωπύρησε § 267, složenica ζωπυρέω
 ἐξάνεστη § 306, složenica ἴστημι
 χαῖρον § 231, rekcija ἐπί τινι
 τῆς ἐρωμένης § 243

Καὶ τοῦτό ἐστι γάμος φυτῶν.

ἐστι § 315.2, kopula otvara mjesto imenskoj dopuni, ovdje imenica, Smyth
909